

LBRIS

We know
books

Traducere apărută cu sprijinul acordat de NORLA
(Norwegian Literature Abroad)
Oslo

N NORLA
NORWEGIAN LITERATURE ABROAD

Jostein Gaarder

Noi suntem acum pe Pământ

O FILOSOFIE DE VIAȚĂ

Traducere de
CARMEN LANGSETH

 UNIVERS

Pentru a explica ce vreau să spun, aş putea la fel de bine să pun imediat o întrebare de acest gen:

Cum arată lumea spre sfârşitul secolului XXI?

Poate că este o idee bună să punem această întrebare acum – cu cât mai repede, cu atât mai bine –, pentru că, deşi nimeni nu ştie de fapt răspunsul astăzi, depinde de cei care trăiesc astăzi să *creeze* sfârşitul secolului XXI. Ei bine, presupun că „depinde de cei care trăiesc astăzi să *creeze* sfârşitul secolului XXI“ pare cam mult spus, da, poate chiar cam tare. Dar înţelegi ce vreau să spun, iar la un moment dat, în viitor, veţi avea prilejul să vă gândiţi de ce bunicul vostru a făcut o asemenea afirmaţie.

Deoarece sunteţi toţi de vârste diferite, cei mai mici dintre voi ar putea, desigur, să trebuiască să aştepte câţiva ani înainte de a citi ceea ce scriu. Aşadar, mă adresez în primul rând nepoţilor mei adolescenţi, iar prin „adolescenţi“ mă refer la aceia dintre voi care au în jur de 16-17 ani, ceea ce înseamnă că Aurora şi Leo sunt deja destul de mari pentru a-şi însoţi bunicul în această călătorie în lumea ideilor, cel puţin în cea mai mare parte a ei. (Cu toate acestea, ar fi bine să aveţi la îndemână o enciclopedie, deoarece voi folosi, fără îndoială, unele cuvinte şi termeni necunoscuţi pentru voi.) În acelaşi timp, speranţa mea este ca această carte să fie citită de mai multe ori pe măsură ce fiecare dintre voi înaintează în vârstă şi dobândeşte mai multă experienţă de viaţă. Aşadar, scrisoarea aceasta este la fel de mult pentru Noah, Alba şi Julia. Şi pentru tine, micuţule Măni. Bine aţi venit pe lume! Îmi imaginez cum sunteţi cu toţii împreună chiar acum, în timp ce scriu.

Am şase feţe tinere în faţa cărora pot să vorbesc. Ce oportunitate şi ce privilegiu! Şase tineri cetăţeni ai lumii!

O LUME FERMECATĂ

Am crescut în ceea ce a fost cândva o suburbie nouă şi strălucitoare, chiar lângă Oslo. Era o zonă numită Tonsenhagen, iar când ne-am mutat acolo aveam trei sau patru ani. Am locuit în Tonsenhagen timp de aproximativ zece ani, iar amintirile mele despre aceşti ani ai copilăriei în suburbie sunt o serie de imagini clare, dar separate una de alta, ca nişte fragmente provenind din adâncul unui caleidoscop întunecat.

Am să descriu aici unul dintre aceste fragmente, unul dintre cele mai clare pe care le am în minte.

Odată, în mijlocul zilei, poate într-o duminică, m-am trezit brusc şi am văzut lumea pentru prima dată. A fost ca şi cum aş fi deschis ochii într-o lume fermecată. Cântecul păsărilor suna ca o melodie de flaut. Copiii se jucau afară cu însufleţire. Totul era un basm şi o minune. Şi eram acolo, în mijlocul unui secret adânc şi neprefăcut, un mister pe care nimeni nu şi l-ar fi putut imagina, învăluit în el, ca şi cum m-aş fi rătăcit într-o altă realitate, o altă lume, ca în

poveștile cu Albă ca Zăpada și Cenușăreasa. Cu Rapunzel. Cu Scufița Roșie.

Încântarea în sine, freamătul misterului au durat doar câteva secunde, dar amintirea acestui șoc fermecător a rămas în corpul meu și de atunci nu m-a mai părăsit.

În aceleași câteva secunde, am înțeles pentru prima dată că voi muri. Era prețul pentru a fi aici.

Eram acum în mijlocul aventurii și mă simțeam minunat, ca și cum o dorință imensă mi-ar fi fost îndeplinită. Dar eram doar un vizitator. Gândul acesta era insuportabil: că nu aparțineam acestui spațiu, că locul meu nu era aici.

Aveam doar o legătură vagă cu lumea, atât timp cât aceasta va dura. Atâta timp cât voi trăi.

Aceasta nu era casa mea. Cei cărora le aparținea acest loc erau copiii asemănători spiridușilor.

Eram singur în lume, așa cum cineva este singur într-un vis. Chiar și atunci când alții ne vizitează visul – ca oaspeți invitați în vis – suntem tot singuri. Sufletele nu se unesc. Ele doar plutesc împreună.

O parte din acea distanță somnolentă față de ceilalți oameni era prezentă chiar și atunci când eram treaz. Și, totuși, trebuia să povestesc cuiva despre ceea ce am trăit.

Dar nu le-am vorbit despre toate astea prietenilor mei. Cum aș fi putut să le explic?

În drum spre școală, vorbeam despre Iuri Gagarin – care fusese în spațiu! – despre caii de la hipodromul din apropiere sau despre Jocurile Olimpice de iarnă de la Innsbruck... Dacă am fi avut un contor Geiger, am fi găsit tone de uraniu

și am fi devenit putred de bogăți... Iar dacă un Rolls-Royce se strica, un elicopter ar fi sosit instantaneu cu mecanici care să repare pe loc mașina de lux...

Nu puteam să le mărturisesc băieților despre cât de „ciudat“ mi se părea să fiu în viață sau despre faptul că eu, un băiat sănătos de unsprezece sau doisprezece ani, mă temeam de moarte. Ar fi fost o încălcare a jargonului bine stabilit pe care îl foloseam noi, un limbaj care depindea de o anumită formă de predictibilitate. Nu puteam să debităm *ciudățeni*.

Așa că m-am adresat profesorilor și părinților mei. Ei aveau cu siguranță o înțelegere mai profundă a chestiunilor legate de viață și de moarte. Doar erau adulți.

Am lansat provocarea. „Nu este ciudat că suntem în viață?“, am întrebat. „Nu este ciudat că lumea există? Sau că orice există?“

Dar ei erau mai neștiutori decât copiii. Mai neștiutori decât mă simțeam eu, cel puțin. Asta se întâmpla probabil pentru că întrebările astea reprezentau ceva ce depășiseră.

Se uitau pur și simplu la mine, ca și cum eu eram cel ciudat.

De ce nu mi-au dat dreptate? „Da, e foarte ciudat să te gândești că suntem în viață“, ar fi putut spune. Ar fi putut chiar să recunoască faptul că era ceva un pic misterios. Poate chiar nebunesc, sau complet nebunesc! Dar părea că adulții erau preocupați doar de faptul că trebuiau să facă față întrebărilor pe care le pusesem. Poate că erau speriați de ceea ce aș putea întreba în continuare. Clipeau din ochi și se uitau în altă parte. Și era devastator, pentru că eu tocmai descoperisem lumea!

La început m-am simțit destul de nedumerit. Poate că eu eram ciudat? Poate că era ceva ce trecusem cu vederea, sau nu înțelesesem? Poate ceva despre moarte, pentru că, oricum, ce știam eu cu adevărat despre moarte?

Sau era vorba pur și simplu de faptul că adulții nu voiau să vorbească despre lume?

Despre cum existau lucrurile! Despre cum ajunseseră să existe!

Nu aveau nimic de spus în legătura cu acest subiect.

Asta se întâmpla la începutul anilor '60 și, poate, într-un moment în care majoritatea adulților începeau să se întrebe dacă un Dumnezeu atotputernic chiar crease cerul și pământul în șase zile.

Cunoșteam foarte bine această poveste puternică, învățasem despre ea la școală. Trebuise să o studiem în întregime ca temă pentru acasă, cel puțin o dată, fiindcă profesorul ar fi putut să ne pună întrebări a doua zi. Dar niciunul dintre adulți nu a vorbit despre asta atunci când le-am pus întrebările.

Ceea ce întrebasesm nu avea nimic de-a face cu materia creștinismului, nici cu informațiile despre orașul în care mă născusem, nici măcar cu geografia. Pur și simplu fusese o întrebare nepotrivită, ca și cum aș fi insistat să primesc un răspuns la întrebarea cum se fac bebelușii și cum de încep să se zvârcolească singuri în burtica mamelor lor. *Aceasta* era o întrebare la care descoperisem răspunsul. Găsisem o carte ilustrată care se afla în spatele celorlalte cărți de pe raft și atunci mi-am dat seama că bebelușii nou-nouți se formau în pântecul mamelor lor, și asta pentru un motiv de

nemărturisit. Dar așa era lumea și nu puteai face nimic în privința asta. Trebuia doar să eviți să le dezvălui exact ce se întâmplă copiilor – ei nu trebuiau să cunoască detaliile acestui spectacol – deoarece copiii nu ar fi putut face față poverii rușinii părinților lor, iar eu nu făceam excepție. Nu mi-am mai recăpătat niciodată aceeași relație confortabilă și cotidiană cu vederea unei mame cu un cărucior după ce am răsfoit paginile acelei cărți.

Dar asta – de unde vine lumea? – era cumva un subiect și mai stânjenitor de discutat în living sau în bucătărie cu mama și cu tata, în plină zi.

M-am uitat la ei și am adăugat, aproape implorându-i: „Deci, voi credeți că lumea este complet firească?”

Asta aducea o altă problemă în discuție. Da, lumea este firească, am fost asigurat, bineînțeles că este cu totul firească.

Și acest lucru a fost spus, probabil, pe un ton destul de ferm, urmat de: „Nu ar trebui să te gândești atât de mult la astfel de lucruri”.

Astfel de lucruri?

Am crezut că am înțeles ce voiau să spună. Își închipuiau că aș putea înnebuni dacă m-aș gândi prea mult la faptul că lumea este ciudată.

Părinții și profesorii mei credeau în mod clar că lumea – da, lumea asta! – era în esență destul de firească. Cel puțin asta spuneau ei. Dar eu știam că, dacă nu mințeau, atunci pur și simplu se înșelau!

Știam că am dreptate și am decis să nu mă maturizez niciodată. Mi-am promis că nu voi fi niciodată o persoană care să ia lumea drept un lucru de la sine înțeles.

După mulți ani, am văzut filmul lui Steven Spielberg *Întâlnire de gradul III*.

Raționamentul din spatele titlului era acela că un om care vede un OZN pe cer are o „întâlnire“ de gradul I. Oricine a văzut dovezi fizice ale unei vizite extraterestre va fi avut parte de o întâlnire de gradul II. Și oricine este suficient de norocos – sau suficient de ghinionist – pentru a se afla în proximitatea fizică a unui extraterestru are o întâlnire de gradul III.

Dar, în timp ce ieșeam din cinematograful în acea seară, mi-am dat seama că nici măcar cea din urmă dintre acestea nu era ceva peste măsură de neobișnuit. Pentru că eu aveam parte de întâlniri de gradul IV.

Eu însumi eram unul dintre acești extraterestri misterioși, iar gândul la asta mi-a provocat un fior în tot corpul. De atunci m-am gândit de multe ori la acest lucru. În fiecare dimineață mă trezesc cu un extraterestru în pat. Iar extraterestrii sunt eu!

BUBURUZE

În adolescență am avut o experiență cu totul diferită. Mă plimbam singur în mijlocul pădurii, la începutul toamnei, și încă îmi amintesc fructele de scoruș, ciorchinii de afine și tufișurile de iarbă-neagră.

Mă trezisem întins în mijlocul tufișurilor de iarbă-neagră într-un sac de dormit verde pe care îl folosisem în toate excursiile mele cu cercetașii, deși acea perioadă se terminase acum.

De ce mă aflam acolo? Aveam ceva pe suflet, asta era, ceva mă apăsa, și pornisem să mă plimb prin pădure unde, în cele din urmă, m-am întins să dorm sub cerul liber.

Dar, când m-am trezit, n-am mai văzut cerul deasupra mea. O ceață groasă se așezase peste peisaj, atingând doar vârfulurile copacilor, iar eu zăceam acolo, studiind furnicile, păianjenii și buburuzele de pe pământul pădurii, acele vietăți mărunte atât de pline de viață și energie.

Atunci am simțit brusc, atât în trup, cât și în suflet, că eu eram *natura*, la fel ca insectele microscopice care se târau printre urzici și pe mușchi. Curând mi-a venit un gând și mai profund: eram compus din aceleași molecule